

BOHÁČ A SMRT (Lk 12,16-21)

Podobenství o boháči a chudém Lazarovi je všeobecně známo. Mnohem méně se ovšem ví o jiném podobenství, jež také vypráví o smrti boháče a je také z Lukášova evangelia - Lk 12,16-21) Je velmi krátké, lapidární. Jeho věty se ale nesou, a má smysl se jimi zabývat dopodrobna.

"*Bohatému muži se hojně urodilo*" - tak podobenství začíná. Už předtím, před touto bohatou sklizní se označuje za zámožného. Nyní bude ještě bohatší. Ale své starosti nemají jenom chudí, mají je i ti, kdo jsou obdařeni majetkem: Enormní sklizeň mu působí rozpaky: Kam s tím vším?

"*Tak začal promlouvat sám k sobě a řekl si: Co mám udělat? Nemám dost místa, abych na jednom místě uložil všechny plody svých polí.*" A dostává nápad: "A řekl: tohle udělám. Strhnu své zásobárny a vystavím větší. Pak tam shromáždím všechno obilí a všechnen svůj majetek." Dnes bychom nejspíše v takovém případě mluvili o "hospodářském zázraku".

Jak to tedy bylo v tom vnitřním rozhovoru? "plody mých polí - mé zásobárny - můj majetek". Mé, mé, mé. Existuje různocnění, jež má namísto obilí, "co se mi urodilo" - to by tedy už nebylo "mé". Mé zásobárny by snad ještě prošly, ale "mé plodiny - co se mi urodilo"? Vůbec nemyslí na to, že ani vším svým majetkem a všemi svými penězi, nemůže ze země vydobýt ani stéblo. Co roste a zraje, je milostivým darem tvůrčích sil.

Ale vnitřní rozhovor ještě není u konce. Poté co bohatec dostal tento výtečný nápad a vše si naplánoval, s uspokojením se obrací ke své vlastní duši. "*A pak řeknu své duši: Má duše, mnoho ti toho sde leží unohou, na mnoho let. Odpočiň si tedy, jez, pij a buď veselá!*" Zase to vlastnické "moje" - moje duše. Tato slova pronáší v Lukášově evangeliu též Maria - ve svém velikém chvalozpěvu Magnificat.: "Má duše velebí Pána". Ale když dva říkají totéž, nebývá to totéž.

"Odpočiň si, jez, pij, buď dobré mysli!" Proti tomu by se ze strany evangelia nedalo nic namítnout. Taková slova má evangelium v úctě.

Odpočinek. Kdo může po uštvaném plahočení v pokoji vydechnout, prožívá v tom cosi nebeského. Pro člověka, jenž se velice tuží, může být takové poklidné vydechnutí dokonce náboženským zážitkem, v němž může vytušit něco z pokojně dýšícího božího života. Stejný výraz pro odpočinek se proto objevuje také ve slitovné výzvě spasitelově vůči lopotícím se a obtíženým: "Občerstvím vás", poskytnu vám toto nebesky klidné vydechnutí.

Ale u boháče v našem podobenství má odpočinutí úplně jiný charakter. V jeho životním programu to znamená konečnou rezgnaci na jakoukoli vůli k práci, opuštění vši připravenosti o něco usilovat, úmysl "žít si sám pro sebe". Zážitek odpočinku je tak vyprázdněn a zbaven své příbuznosti s nebeským děním a zcela degenruje v nicnedělání.

"Jez a pij!" Zde je to podobné. Za přirozeného, zdravého pracovního rytmu se i v jídle a pití – po předchozí žízni a hladu - skrývají možnosti náboženského prožitku. Může je prozářit spokojenost vyššího řádu: "Okuste a vizte, jak milý je Pán" stojí v žalmu. A modlitba u stolu začleňuje i jídlo a pití do oblasti náboženství a v oltářní svátosti pak září nejvyšší jasností.

"Jez a pij!" našeho bohatece, který se zcela uložil ke spánku, je však jeho protikladem. Jídlo a pití se stává samoučelností a důležitou součástí životního programu. Jídlo a pití tak nenaplnuje své vysoké možnosti, a upadá zcela do materiální oblasti.

"Vesel se!" Ani proti tomu samotnému se nedá ve jménu evangelia bojovat. Nejlépe je to vidět na třech Lukášových podobenstvích o ztraceném a znovunalezeném z patnácté kapitoly. Pastýř, který našel svou ovci, i žena, která našla zatoulaný grošik, svolávají své sousedy a známé, aby se s nimi radovali. Jsou to malé příhody v životě malých lidí. Kristus na ně ale pohlíží s láskyplnou tváří, neboť si zde právě prostý člověk tvrdě bojující o svou existenci uchránil zvláštní schopnost se radovat. Nalezená ovce a nalezený groš, samy o sobě žádné světoborné události, jsou popudem k "veliké radosti", při níž se lidé radují ze srdce i přes své skrovné životní poměry. Mohou se tak stát průhledem do výše: "Právě taková radost bude v nebesích, právě taková radost bude před božími anděly." Ježíš

Kristus měl srdce otevřené pro chudé, ale dokázal pohlédnout milým pohledem i na člověka obdařeného pozemskými statky. Na samotném majetku není nic zavrženíhodného. Důležité je, zda se s ním zachází s náležitou sociální odpovědností. Na co se však v evangeliu neustále poukazuje, někde dokonce velice ostře, je nebezpečí, jímž je majetek pro duši, neboť si ji - nebude-li dosti bdělá - může podmanit. Varuje se zde především před majetnictvím. - A to je esencí našeho příběhu o bohatém člověku. Ale na druhé straně máme v evangeliu také sympaticky vylíčeného bohatého člověka v podobenství o ztraceném synu. Jeho otec je tam vylíčen jako statkář, který má mnoho majetku a zaměstnává mnoho nádeníků, kteří mají "chleba v plnosti". Postavou tohoto člověka nechává Kristus v pozemském obraze prozářit božskou otcovskou dobrotu. A i zde máme velikou a radostnou oslavu, s tanečním rejmem a chorovody (*symphonia*). "Museli jsme se přece potěšit a být veselí; neboť tento tvůj bratr byl mrtev a opět ožil. Ztratil se a byl opět nalezen."

A zase zde v případě bohatcově z našeho podobenství je veselost samoúčelná, stejně jako odpočinek, jídlo i pití. "Trpké týdny, veselé svátky", napsal Goethe. Slovo "radovat se" zní úplně jinak v ústech líného vlastníka a jinak v ústech otce ztraceného syna; máme ho i v příběhu o chudáku Lazarovi, kde boháč - podle Lutherovy bible - žije po všechnen čas "nádherně a radostně". Ale do tohoto uspokojení neproniká žádný paprsek nebeské radosti, a po své smrti se ocitá člověk, jenž žil po všechny své dny nádherně a radostně, v očistném žáru palčivého odříkání, neboť ve jeho požívačnosti zankla podoba vyššího života.

"Odpočiň si, jez , pij a těš se!" Tak k sobě promlouvá bohatec. A nyní následuje druhá část podobenství. "*Tu k němu promluvil Bůh.*" Je zajímavé, že v žádném jiném podobenství nevystupuje a nemluví sám Bůh. Jindy k nám rozhodné slovo pronese třeba pán vinohradu, nebo hospodář, ženich, či král; a vždy za těmito postavami vytušíme někoho vyššího. Zde však otřesně přímočaře? "Tu k němu promluvil Bůh".

Ale jak si máme představit, že Bůh k tomuto bohatému člověku hovoří? Nebyl to zcela jistě žádný mystik, žádný zbožný boží přítel, jenž oddaně očekává na božské zjevení a je obdařen vyšším hlasem. - Bůh k němu promlouvá prostřednictvím osudu. Nechává jej náhle zemřít.

Stává se, že někdo před svou jinak "neočekávanou" smrtí, upadne do zvláštní nálady. Přepadá jej záhadný smutek, nejasný pocit jakoby loučení. Nebo neobvyklé duševní pohnutí. Nebo pronese nějaký podivuhodný výrok, a to - podle lidského mínění - bez příčiny. Takové příhody však v sobě skrývají jemný poukaz k tomu, že taková "náhlá" smrt nebyla vůbec neočekávaná. Něco v člověku vědělo své. Tohle povědomí v hloubi duše však nedokázalo vystoupit na světlo bdělého vědomí, tak na sebe upozornilo jinak.

Tak i boháč pocítil v předvečer katastrofy v hloubi své duše boží výrok božského osudu.

A co bylo obsahem této boží řeči? Za prvé: "*Blázne!*" Příslušné řecké slovo označuje někoho, kdo je bez rozumu. Tedy slovo, jež k němu zahřmí z božského světa, v sobě obsahuje odsouzení jeho nyní již k smrti se chýlícího života. Tato jeho existence, již mu mnozí záviděli a jiní vychvalovali, je nyní vyšší instancí stížena zničujícím odsudkem.

Na druhém místě následuje oznámení katastrofy. "*Této noci si od tebe vyžádám tvou duši.*" Více se v tomto na slova skoupém podobenství nepraví. Nedožíváme se, jakým způsobem osud zasáhne. Tím hrozivěji vyvstává slovo "této noci". Evangelistovo vyprávění zde dosahuje božské vytříbenosti, když několika slovy vyvolá v obraznosti celé světy vnitřních prožitků. Této noci... V evangeliu se píše také o svaté noci, kde má temnota pouze ten účel, aby zadržela prudký denní jas a duši učinila vnímavou pro záři vyššího světla. Zde však z noci zůstává právě jen temnota. Je to bezedná noc, o níž přísloví praví, že není přítelem člověka. *Této noci si od tebe vyžádám tvou duši.* To něco - ať už je to cokoli, zůstává nevědomé. A tím je její děsivá předtucha hrozivější. Vtírají se myšlenky na vraždu. "Vyžádat si duši" není jednoznačné. Může to znamenat vraždu, ale může to mít i širší význam. Vrahové koneckonců zabijí jen tělo. Duše těla zbavená přichází do rukou vyšším mocnostem, které si osudovým dějem tuto duši zase vyžádaly, když ji kdysi vyslaly na zemi.

"Tvou duši"... Čím je toto podobenství kratší, tím větší prostor dává protichůdně se snoubícím účinkům, jež vyvolává. Cítíme, že se zde naráží na ono samolibé slovo: *pak řeknu své duši...* a teď to

jakoby ozvěnou zaznívá z božského světa - "tuto tvoji duši", na niž jsi pohlížel jako na své osobní vlastnictví, si vyžádají její praví vlastníci.

Ale boží výrok obsahuje ještě třetí věc: *Co sis schystal - komu bude náležet?* Co bylo nashromážděno, aby zaručilo život v pohodě na mnohá léta, musí zde zůstat. Jestliže byl pozemský majetek člověku tím prvním i posledním, musí jej strašně zasáhnout otázka: *A komu to bude patřit?*

Torjím způsobem se tedy hovoří o smrti: Uplynulý život je zhodnocen a posouzen vyšší instancí, duši si vyžádají zpět božské mocnosti, a co bylo hmotné a pozemské, se bude dále ubírat vlastní cestou.

Tím padá opona. - Neodcházíme však otřesení nenadálostí osudu. Do našeho zdrcení, jež nás činí vnímavými, zazní jako dozvuk odeznělého podobenství slovo: *Tak je tomu, když někdo shromáždí poklady pro sebe sama a není bohatý v Bohu.*

Jasně zde prosvítá ideál usilovat právě o *takové* bohatství - stát se bohatým v Bohu. Pak ztratí smrt svůj děs.